

Ranko MATASOVIĆ

Odsjek za opću lingvistiku, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

O METODOLOGIJI ONOMASTIČKIH ISTRAŽIVANJA (na primjeru keltske onomastike)¹

U članku autor raspravlja o kriterijima na osnovi kojih se neko ime može pripisati određenom keltskom jeziku, prakeltskomu, ili bilo kojem slabo posvjedočenom ili rekonstruiranom jeziku. Kriteriji pomoću kojih se neki onomastički element pripisuje određenom jeziku temelj su metodologije kojom te elemente prepoznamo kao keltske. Posljedice takvih metodoloških promišljanja ispituju se na problemima navodnih keltskih antroponima i toponima u području Ilirika.

Ima li u Hrvatskoj keltskih toponima? Ima li u nas keltskih antroponima na rimskim spomenicima? Često su mi postavljali ovakva pitanja na koja bih se, zbog svojega interesa za keltske jezike, morao osjećati odgovornim potražiti odgovor. Međutim, na višeznačna pitanja moguće je odgovoriti samo pažljivom analizom njihove višeznačnosti, i to je ono što u ovom eseju želim pokušati.

Intuitivno nam izgleda kao da ništa nije lakše nego pripisati neko ime određenom jeziku; *Ivan* je hrvatsko ime, *Jovan* srpsko, *Jean* francusko, a *Johann* njemačko; *Zagreb* je hrvatski toponim, jer se nalazi u Hrvatskoj gdje se govori hrvatski, a *Milano* talijanski toponim jer se nalazi u Italiji. *Agram* i *Mailand* samo su njemačka imena za Zagreb i Milano, no to su ipak hrvatski, odnosno talijanski toponimi.

---

¹ Zahvalan sam Dunji Brozović koja mi je pomogla u prikupljanju literature.

Naravno, kada malo bolje razmislimo, vidjet ćemo da u nekim slučajevima naša intuicija zapinje: znamo li ruski, morat ćemo priznati da *Ivan* može biti i rusko ime, a snalazimo li se u jezičnoj povijesti morat ćemo se složiti i da su *Ivan*, *Jovan*, *Jean*, *Johannes*, *Hans* i *John* i etimološki povezana imena podrijetlom hebrejska, dok su imena poput *Trpimir*, *Branimir*, *Krešimir* "iskonski" hrvatska i slavenska. Na sličan način, morat ćemo priznati da u našem jezičnom osjećaju kojim neka imena priznajemo kao hrvatska postoji skala: *Trpimir* je primjer nedvojbena, tipično hrvatskoga imena, *Ivan* je to nešto manje, ali svakako više nego npr. *Ingrid*, dok ime *François* vjerojatno nitko ne bi smatrao hrvatskim imenom. Slično je i s toponimima: osim tipično hrvatskih imena kao *Biograd*, *Selce* ili *Rijeka*, na zemljopisnoj karti naše zemlje pronalazimo i toponime čije nam hrvatsko podrijetlo nije posve očito (ako nismo stručnjaci), kao *Požega* ili *Osoj*, a i takve za koje će i laik posumnjati da su od iskona hrvatski, naprimjer *Krk*, *Rab* ili *Trsat*. Pridodajmo tomu i da u hrvatskom jeziku postoje imena koja označuju mjesta gdje se hrvatski nikad nije govorio, a ipak ih ne doživljavamo kao strane toponime; u tome je razlika između imena *Beč* i *Wien*, *Trst* i *Trieste*.

Ovaj kratki ekskurz o složenosti naše svakodnevne jezične intuicije kada se radi o imenima mora nas upozoriti da pripisivanje imena nekomu jeziku mora biti složena stvar i kada se bavimo izumrlim ili manje poznatim jezicima kao što su keltski jezici. Ljudi koji su govorili galskim, britskim, keltiberskim i lepontijskim (da spomenem samo starokeltske jezike) također su imali svoje intuicije o tome koja se imena mogu pripisati njihovom jeziku, no te su nam intuicije iz razumljivih razloga nedostupne. U svakom slučaju, pitanje je li neko ime keltsko za pripadnika, recimo, plemena Bituriga u 1. st. pr. Kr. ne bi imalo nikakva smisla: sve što znamo o antičkim Keltima upućuje na zaključak da oni nisu imali nikakve zajedničke etničke ili lingvističke svijesti, nikakve predodžbe o svojoj vlastitoj "keltskosti". Suvremena lingvistika nema, međutim, nikakvih dvojbi pri identifikaciji keltskih jezika² na temelju fonoloških, morfoloških i sintaktičkih obilježja njihovih gramatičkih sustava. Obilježja koja keltski jezici dijele samo su posljedica njihova zajedničkog podrijetla. Po definiciji su keltski oni jezici koji su se razvili iz zajedničkoga keltskog prajezika.³ Za pojedine jezične elemente to znači da su keltski ako su pretrpjeli određene fonološke, morfološke ili sintaktičke promjene koje su keltski jezici pretrpjeli u svojem razvoju iz zajedničkoga prajezika. Na fonološkoj razini te se promjene očituju kao glasovni zakoni.

² Iznimku možda predstavljaju neki slabo posvjedočeni jezici drevne Hispanije, poput asturijskoga i luzitanskoga, čiji odnos prema keltskomu nije posve jasan.

³ O kriterijima genetske supklasifikacije jezika v. moj članak Matasović 1994.

Imena predstavljaju podsustav u sklopu cjeline jezičnoga sustava, no podsustav za koji u načelu vrijede pravila i zakonitosti kao i u ostalim podsustavima jezika.⁴ Stoga, pojednostavljeno, za ime N možemo reći da pripada jeziku L ukoliko se na N primijenjuju pravila i zakonitosti $P_1 \dots P_n$ koji se primijenjuju i na ostale elemente jezika L. Taj ćemo kriterij pripisivanja imena jezicima nazvati strukturalnim. Međutim, prisjetimo se da smo utvrdili da u intuitivnom utvrđivanju pripadnosti nekoga imena određenu jeziku postoji složena gradacija: *Trpimir* je “hrvatskije” ime nego *Karlo*, a *Karlo* je “hrvatskije” nego *Ingrid*. To je zbog toga što se imena, kao i većina drugih jezičnih elemenata, mogu posuđivati iz jednoga jezika u drugi. U najvećoj mjeri pripadnima nekom jeziku intuitivno se ocjenjuju ona imena za koja govornici osjećaju da nisu bila posuđena u doglednoj jezičnoj prošlosti. Pri tome govornici mogu biti i u krivu: malen broj govornika hrvatskoga zna da je ime *Ivan* stranoga podrijetla kao i *Hugo* ili *Dagmar*, no u intuitivnoj percepciji tih imena postoji očigledna razlika. Stoga valja razlikovati još jedan kriterij pripisivanja imena jezicima, i taj ćemo kriterij nazvati etimološkim: ime N pripada jeziku L ukoliko se unutar jezika L može etimološki povezati s elementima koji u L imaju značenje. *Trpimir* tako pronalazi svoje etimološko objašnjenje u hrvatskom i slavenskom, *Dagmar* u germanskome, a *Ivan* u hebrejskome. Etimološki je kriterij očigledno različit od strukturalnoga, i može s njim biti u konfliktu, odakle i nastaju brojne nesigurnosti u našim jezičnim intuicijama kad se radi o imenima.

Zaključno možemo reći da postoje dva kriterija prema kojima neko ime možemo smatrati keltskim: ili ono pripada sustavu nekoga keltskog jezika sa stanovišta deskriptivne gramatike toga jezika (strukturalni kriterij), ili je etimologija toga imena takva da je ono moralo jednom pripadati nekom keltskom jeziku (uključujući i prakeltski) – etimološki kriterij.

Naši se kriteriji podjednako odnose na antroponime i na toponime. Toponim možemo smatrati keltskim prema etimološkom kriteriju ukoliko sadržava morfeme kojih se značenje može protumačiti na nekom od keltskih jezika. Općenito govoreći, toponim T pripada jeziku L ukoliko sadržava barem jedan morfem čije se značenje može protumačiti u jeziku L. Prema ovom kriteriju keltski su i toponimi poput *Edinburgh*, ili *Colchester*, u kojima se samo morfemi *Edin-* i *Col-* mogu protumačiti keltskim jezičnim blagom, premda i laik prepoznaje u elementu *-burgh* germansku, a u elementu *-chester* latinsku riječ (*castra*).

⁴ Postoje, naravno, iznimke; u semitskim jezicima imena mogu imati strukturu čitave rečenice, a sintaktički se ponašati kao i ostale imenice. U mnogim jezicima imena imaju nepravilnu deklinaciju, ili na osobit način tvore neke padeže (npr. vokativ u litavskome, latinskome, itd.). Naposljetku, imena stranog podrijetla mogu kršiti neka fonotaktička pravila koja vrijede izvan imenskog podsustava, osobito ukoliko su stranoga podrijetla.

Posebno je pitanje kako možemo znati da je neko ime pripadalo određenom keltskom jeziku. Pogledamo li razliku između britskog imena *Clutorix* i starofranačkoga *Hloderich*,⁵ između galskoga *Caturix* i staroengleskoga *Headoric*, ili između galskoga *Teutoboduus*⁶ i starovisokonjemačkoga *Deodpato*, vidjet ćemo da se keltska imena razlikuju od germanskih samo po glasovnom liku, premda sadržavaju etimološki identične elemente. Etimologija u takvim slučajevima može samo pokazati da se sva navedena imena mogu izvesti iz indoeuropskoga prajezika – glasovni zakoni pokazat će koja imena pripadaju germanskom, a koja keltskom jezičnom sustavu.

S gledišta poredbene lingvistike neka se riječ može pripisati keltskom jeziku, bio taj posvjedočen ili neposvjedočen, ako pokazuje neke od fonoloških ili morfoloških inovacija karakterističnih za keltski. Budući da je narav izvora za proučavanje keltske onomastike takva da se u njima ne pojavljuju gramatički morfemi na kojima bismo mogli utvrditi morfološke inovacije karakteristične za keltski, u praksi se keltskost nekoga toponima dokazuje samo fonološkim kriterijem: ime je keltsko ukoliko sadržava korijen, ili korijene koji se glasovnim promjenama koje su karakteristične za keltski mogu izvesti iz indoeuropskog prajezika. Takvih je glasovnih promjena vrlo malo, te se mogu navesti približnim kronološkim redoslijedom:⁷

1) ie. *ē i *eh₁ > prakelt. *ī, usp. ie. *(H)rēg's 'kralj' (lat. *rēx*) > stir. *rí*.

2) ie. *p...k^w > prakelt. *k^w...k^w, usp. ie. *penk^we 'pet' (gr. πέντε) > stir. *cóic*, velš. *pump*.

3) ie. *pt > prakelt. *xt, usp. ie. *septm̄ 'sedam' (lat. *septem*) > stir. *secht*.

4a) ie. *r̄, *l̄ > prakelt. *ar, *al (ispred okluziva > *ri, *li), usp. ie. *g^wl̄neti 'baca, pada' (gr. βάλλει) > stir. (*at-*)*baill* 'umire', ie. *p^{l̄}th₂u- 'širok' (gr. πλατύς) > gal. *Litu(-maros)*.

4b) ie. *n̄, *m̄ > prakelt. *an, *am (na kraju riječi > *en, *em), usp. ie. *h₃n̄mens 'imena' (g. jd.) > stir. *anmae*.

5) ie. *p > prakelt. *h > 0, usp. ie. *ph₂tēr (lat. *pater*) > stir. *athir*.

6) ie. *ey > prakelt. *ē, usp. ie. *deywos 'bog' (skr. *devas*) > stir. *día*, gen. *dé*.

7) ie. *ō i *eh₃ > prakelt. *ū (u zadnjem slogu), *ā (inače), usp. *wiHrōns 'ljude, muževe' (lat. *virōs*) > stir. *fīru*, ie. *deh₃nom 'dar' (lat. *dōnum*) > stir. *dán*.

⁵ Primjeri iz knjige Birkhan 1970: 41.

⁶ Indoeuropski praoblici navedenih imena bili bi *k'luto(H)rēg's 'slavni kralj', *katu(H)rēg's 'kralj bitke' i *tewtob^hod^hwos 'pobjeda (ili plijen) plemena'.

⁷ O važnosti relativne kronologije v. Matasović 1994: 7, McCone 1996: passim. Općekeltskima bi se osim navedenih glasovnih promjena mogle smatrati još neke kontekstom uvjetovane promjene koje zbog nedostatka prostora izostavljam.

Kao što pokazuje naš popis, fonoloških je izoglosa koje izdvajaju keltski kao zasebnu indoeuropsku granu vrlo malo. Neke su se od njih, naprimjer nestanak ie. *p, dogodile razmjerno kasno tijekom razvoja prakeltskoga jezika. Stoga nije opravdano upravo gubitku indoeuropskoga *p pridavati osobitu važnost pri identifikaciji keltskih imena, kao što to čine neki lingvisti.⁸ Također, valja nam zaključiti da će fonološki kriteriji omogućiti da razmjerno malen broj imena prepoznamo kao keltska, jer je malo vjerojatno da se u nekom imenu odražava jedno od navedenih glasovnih pravila. Osobito će rijetka biti imena u kojima su odražena čak dva pravila, što ime definitivno potvrđuje kao keltsko; takvo je ime čovjeka koji se zvao *Brigomarus*, vojnika koji je negdje početkom naše ere umro u antičkom Tiloriju (današnji Gardun, v. CIL III 13975). To je tipično keltsko složeno ime, čiji je prvi element, *brigo-* izvodiv iz ie. *b^hṛg^h- ‘visok’ (stvnj. burg-, stind. bṛhant-) uz karakterističan keltski odraz slogotvornoga *ṛ (v. gore). Drugi je element, *-maro-* izvodiv iz ie. *-mōro- ‘velik’ (gr. -μωροϛ) s keltskom promjenom *ō > *ā. U većini se slučajeva, međutim, pri etimološkoj identifikaciji nekoga imena mora-mo zadovoljiti samo jednim glasovnim kriterijem.

Budući da je glasovnih promjena koje mogu poslužiti za identifikaciju nekoga imena kao keltskog vrlo malo, istraživač može lako pasti u iskušenje da ovako zaključuje: na području zapadne i srednje Europe u klasičnoj starini dobro su poznati jedino italski, germanski i keltski jezici. Ako se za neko ime, posvjedočeno u zapadnoeuropskom ili srednjoeuropskom području, ne može pokazati da pripada germanskomu ili italskomu, tada ono mora biti keltsko. To je, otprilike, metoda na koju se oslanja većina korisnika Holderova monumentalnoga, ali zastarjeloga djela »Altceltischer Sprachschatz« (Holder 1896). U toj je knjizi prikupljena golemo jezična građa uglavnom onomastičke naravi, za koju je autor smatrao da se može pripisati starokeltskomu;⁹ pregled tri sveska Holderove knjige pokazat će da su u njoj prikupljeni svi, ili gotovo svi, toponimi i antroponimi onih dijelova Europe za koje nam klasična predaja svjedoči da su ih nastavali Kelti, ukoliko ta imena nisu očigledno germanska, romanska ili slavenska.

Pogledajmo jedan primjer; u Londonu, kao što je poznato posjetiteljima toga grada, postoji četvrt neobičnoga imena *Pimlico*. Nesavjestan onomastičar zaključit će da to ime ne može biti ni latinsko (jer u latinskom nema riječi s kojom bi se moglo povezati) ni germansko (zbog toga što nema germanskih toponima s poč-

⁸ Npr. Helmut Birkhan (1970: 60).

⁹ Budući da u Holderovo doba keltiberski i lepontijski još nisu bili poznati, a razlike izme u galskoga i istočnokeltskoga nisu bile istražene, "starokeltski" zapravo Holderu znači 'galski'.

tnim *p-*). Ako nešto zna o keltskim jezicima, naš će onomastičar zaključiti da je sufiks *-ic-* dobro posvjedočen u keltskoj onomastici (usp. antroponim *Boudicca*, etnonim *Latobici*, i sl), a i element *pim-* je zabilježen, npr. u etnonimu *Pimpeduni* (Holder 1896: I: 1373). što je lakše nego pretpostaviti da je ime nekoga keltskog naselja očuvano u mikrotoponimiji Londona? Prava je istina, međutim, posve neočekivana. *Pimlico* je, naime, indijanski toponim koji su u englesku donijeli preživjeli iz prvoga neuspješnog pokušaja kolonizacije sjevernoameričkoga kontinenta (Coates 1995), o čemu još uvijek svjedoče toponimi poput *Pamlico Sound* u južnim saveznom državama SAD-a.¹⁰

Osim opasnosti koje vrebaju na onomastičara koji olako pripisuje neko ime određenom jeziku ili skupini jezika, ne razlikujući pritom razne smislove takvog pripisivanja, još veće opasnosti leže u nekritičnom izvođenju zaključaka o povijesnim ili društvenim činjenicama na temelju onomastičkih podataka, kao i u donošenju onomastičkih sudova na temelju povijesnih činjenica. Naprimjer, na temelju teze da su Japodi ilirski narod pomiješan s Keltima (Strabon), mogli bismo pretpostaviti da će onomastika toga plemena i područja koje je ono nastanjivalo sadržavati keltske elemente. Međutim, čak ukoliko je teza o prisutnosti Kelta među Japodima i točna, iz toga ne slijedi ništa o antroponimiji toga plemena, kao ni o toponimiji japodskoga područja (Lika i susjedni predjeli); poznati su i daleko bolje dokumentirani primjeri prisutnosti nekoga naroda na određenom području bez odgovarajućih onomastičkih, a ponekad i arheoloških tragova – takav je slučaj Vandala, germanskoga naroda koji je u Sjevernoj Africi bio prisutan, kao vladajuća aristokracija, više od dva stoljeća, a da u toponimiji Tunisa i okolice nema niti jedan germanski toponim (v. Todd 1992).

Što nam sve to govori o navodnim keltskim imenima u našim krajevima? Pregled keltskih antroponima u rimskoj provinciji Dalmaciji koje donosi Géza Alföldy (1969) pokazuje da se autor u njihovu prikupljanju uglavnom oslanjao na metodu koju smatramo nedovoljno pouzdanom – keltskima je smatrao imena koja se pojavljuju razmjerno često u krajevima u kojima su u rimsko doba živjeli Kelti, a o tome se zaključuje prema podacima prikupljenima kod Holdera (1896). Kako je već ukazano, premda neobično bogata građom, Holderova knjiga nije osobito

¹⁰ Ime *Pimlico* prvi je put zabilježeno 1596, gdje se odnosi na nekoga *Bena Pimlicoa*, vlasnika pivnice u četvrti koja je poslije, očito, prozvana po njemu. Pažljivo je povijesno istraživanje (Coates 1995) pokazalo da je *Ben Pimlico* bio jedan od preživjelih naseljenika koje je iz Sjeverne Caroline u Englesku 1586. vratio Sir Francis Drake. Naravno, *Pimlico* je bio nadimak koji je taj čovjek stekao na američkom tlu, vjerojatno u dodiru s Indijancima plemena *Pamticough* koje je živjelo u blizini neslavno propale kolonije.

pouzdana kao kriterij keltskosti nekoga imena. Tako za imena *Silus*, *Sinus*, *Mel-vadia*, *Micce* (v. Alföldy, s. v.), i još neka, uopće nije jasno zašto bismo ih smatrali keltskima, osim činjenice da su posvjedočena i u nekim područjima u kojima su posvjedočena i sigurno keltska imena (najčešće u Noriku, ali ne i u Galiji).

Pažljiviji pregled Alföldyevoga popisa pokazuje da među 52 navodno keltska cognomena u antičkom Iliriku postoje samo tri tipična keltska složena imena: *Brigomarus*, *Ligomarus* i *Venimarus*. Pogledamo li natpise na kojima se ta tri imena pojavljuju, utvrdit ćemo da su sva tri njihova nosioca bili vojnici. Tako je, naprimjer, *Titus Claudius Ligomarus Carstimari filius* bio *eques III cohortis Alpinae* (CIL III 14632), i sasvim sigurno nije bio rodom iz antičkih Bigesta (Humac) gdje je pronađen njegov nadgrobnni spomenik. Većina je imena koje navodi Alföldy, za koja se etimološki može pokazati da su doista keltska, također pripadala vojnicima ili oslobođenim robovima, dakle gotovo sigurno doseljenom, a ne starosjedilačkom stanovništvu: *Ambactus* (CIL III 12690) je rob iz Doclee, *Andamionius* vojnici koji se doselio iz Hispanije, *Tarcho*, *Vanaius* i *Vercaius* također su vojnici, itd, itd.

U toponimiji nepridržavanje strogih metodoloških načela također dovodi do nezahvalnih rezultata. U popularnoznanstvenoj literaturi katkad susrećemo ne sasvim razumljive tvrdnje o keltskom podrijetlu naših toponima, naprimjer u knjizi »Planine Hrvatske« dr. Željka Poljaka (Zagreb 1974), gdje se oronim *Burni Bitoraj* izvodi iz "keltskoga" *Babie ore* 'bijelo brdo'. Ozbiljniji problem nastaje kad u stručnom onomastičkom časopisu¹¹ pronađemo tezu da je *Arba* keltski toponim jer je a) u antici zabilježena prisutnost Kelta na Jadranu, gdje su navodno ratovali s Ardijejcima u 4. st. pr. Kr., i b) jer »u starokeltskome je arb pridjev i znači 'visok'... a zna li se kako je Rab prilično visok, da spada među najviše vrhove na ovome otočju, nije teško zaključiti zašto je nazvan Arb(a) tj. visoki.« (op. cit., 101). Teza a) je u najmanju ruku sporna u suvremenoj arheologiji i povijesti (v. Gavela 1977), dok je teza b) posve pogrešna, uz to što je nesuvisla (što uopće znači »u starokeltskome«?). Naime u prakeltskom se pridjev 'visok' rekonstruirao kao *ardwos (stir. *ard*, velš. *ardd*), što je srodno latinskome *arduus* 'strm' i izvodivo iz ie. *h₃r̥d^hwos¹², što s imenom otoka Raba nema zacijelo nikakve veze.

Među toponimima koji su u antičko doba posvjedočeni na području Hrvatske ima, doduše, takvih koji bi mogli biti keltski (istočnokeltski ili galski), ali nema

¹¹ U radu Šimundić (1980: 101).

¹² Usp. gal. *Arduenna silva* (Lambert 1995).

specifičnih razloga da se doista i smatraju keltskima, tj. ne pokazuju djelovanje specifičnih keltskih glasovnih zakona. Naprimjer, toponim *Andautonia* (Šćitarjevo u blizini Zagreba) možda sadržava element *ande-* posvjedočen u keltskoj onomastici,¹³ no drugi element (*-autonia*) teško je protumačiti keltskom jezičnom građom – u svakom slučaju nema mu usporednica u toponimiji. Nadalje, antički *Corinium* (*Karin*) sadržava element *Cori-* koji podsjeća na prakeltski korijen *koryo- ‘vojska’ (usp. galski etnonim *Petrocorii*, stir. *cuire* ‘vojska’). Međutim, taj je korijen posvjedočen i u drugim ie. jezicima, a ne samo u keltskima (usp. germanski *hari-* na najstarijem germanskom Natpisu iz Negaua), a praindoeuropski se oblik toga korijena rekonstruira posve identično keltskomu (*koryo-), tj. toponim *Corinium* nije obilježen djelovanjem tipično keltskih glasovnih zakona. Na koncu, karakteristično je da u Hrvatskoj nema tipičnih keltskih složenih toponima s elementima *-magus*, *-dunum*, *-durum*, *-briga*, *-briva* i sl.¹⁴ Najbliži takvi toponimi – *Neviodunum* i *Singidunum* – nalaze se na rubovima antičkog Ilirika i možda sadržavaju i nekeltske onomastičke elemente.¹⁵

Naravno, niti primjena najstrožih metodoloških kriterija neće nas spasiti od pogreške u etimološkom prosuđivanju ukoliko zanemarimo utvrđene činjenice jezične povijesti. Tako naprimjer François Falc'hun u svojem radu posvećenom toponimijskoj metodi s pravom zahtijeva da se u pripisivanju toponima keltskim jezicima oslanjamo na »une racine de sens connu, et des lois phonétiques et morphologiques précises« (156). Međutim, njegova vlastita teza o galskom podrijetlu imena s početnim elementom *An-* oslanja se na posve pogrešnu interpretaciju jezičnopovijesnih činjenica. Falc'hun u toponimima poput *Amblain*, *Amblaincourt*, *Andouillé*, *Antrona*, *Androvallo* i još nekima vidi galske toponime u kojima je sadržan galski određeni član *an*. Stoga on, naprimjer, toponim *Antrona*, posvjedočen u Italiji, dovodi u vezu s bretonskim *tro* ‘dolina’, pretpostavljajući da je u *Antrona* element *an-* galski određeni član usporediv sa suvremenim irskim članom koji također glasi *an* (Falc'hun 1968: 155). Protiv teze da su toponimi koje Falc'hun navodi podrijetlom doista galski ne mogu ništa reći, no usporedba elementa *an* s irskim članom sigurno ne stoji: u staroirskom određeni član ima oblik *ind*, *int*, što se glasovno nedvojbeno izvodi iz goidelskoga *sindos, te bi, ukoliko je tvorba općekeltska, u galskom moralo glasiti također *sindos. Međutim, niti u

¹³ V. Evans 1967, Lambert 1995, npr. antroponim *Andecamulos* na natpisu iz Neversa.

¹⁴ Za popis toponimijskih elemenata koji se sa sigurnošću mogu smatrati keltskima v. Kuhn 1968.

¹⁵ O toponimima *Neviodunum* i *Singidunum* v. Matasović 1996).

jednom do sada otkrivenom galskom tekstu nije posvjedočena riječ koja bi po funkciji mogla biti određeni član, niti u obliku *sindos, niti u obliku *an (v. Lambert 1995).

Na koncu, umjesto zaključka upozorenje čitatelju: onomastička literatura, a osobito popularnoznanstvena djela koja se služe onomastičkim podacima, prepuna su tvrdnji o keltskom, iranskom, gotskom, i tko zna kakvom još podrijetlu pojedinih hrvatskih toponima i antroponima. Znanstvena argumentacija na koju se takve tvrdnje oslanjaju jednako je vrijedna u lingvistici kao što bi u medicini bila vrijedna teza da je mazanje kravskom balegom pouzdan lijek protiv kuge (a kako me uvjeravaju ljudi koji se u to razumiju, u srednjevjekovlju je to upravo bio vrlo raširen melem). Na sreću za medicinu, stoljeća borbe protiv nadržiliječništva, uključujući i spaljivanje vještica na lomači, dovelo je do toga da je danas nezamislivo da se u stručnom medicinskom časopisu pojave takve besmislice kakve često čitamo u lingvističkim (i onomastičkim) časopisima. U lingvistici je dakle dopušteno mnogo toga što u drugim znanostima nije, vjerojatno i stoga što posljedice znanstvenih zabluda u lingvistici nisu tako tragične kao, primjerice, u medicini.

LITERATURA

- Alföldy, Géza 1969: *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia*, Winter, Heidelberg.
- Birkhan, Helmut 1970: *Germanen und Kelten bis zur Ausgang der Römerzeit*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.
- Bugler, G. 1975: »Contribution a l'étude d' hydronymes présentant des racines préceltiques et celtiques«, *RIO* 27, 1975, str. 113-132.
- Coates, Richard A. 1995: »The first American placename in England: Pimlico«, *Names* 43, str. 213-227.
- Ellis Evans, David 1967: *Gaulish Personal Names*, Oxford University Press, Oxford.
- Ellis Evans, David 1994: »Some Remarks on the Study of Old Celtic Proper Names«, u: *Indogermanica et Caucasica, Festschrift für K. H. Schmidt*, De Gruyter, Berlin & New York, str. 306-315.
- Falc'hun, François 1969: »Problemes de méthode en toponymie celtique«, *Beiträge zur Indogermanistik und Keltologie, Julius Pokorny zum 80. Geburtstag gewidmet*, IBS, Innsbruck, str. 155-158.

- Gavela, Branko 1977: »Jedan pogled na istoriju balkanskih Kelta«, *Balcanica*, 8, str. 53-63.
- Holder, A. 1896: *Alt-celtischer Sprachschatz*, I-III, Leipzig.
- Katičić, Radoslav 1975: *Ancient Languages of the Balkans*, Mouton, The Hague.
- Kuhn, H. 1968: »Die Grenzen der keltischen Ortsnamen in Westdeutschland«, *Beiträge zur Namenforschung*, 3, str. 311-334.
- Lambert, P-Y. 1995: *La langue gauloise*, Errance, Paris.
- Lewis, H. & Pedersen, H. 1961: *A Concise Comparative Celtic Grammar*, Vandenhoeck & Ruprecht, Goettingen.
- Matasović, Ranko 1994: »Winterov zakon i baltoslavensko jezično zajedništvo«, *Suvremena lingvistika*, 38, str. 5-23.
- Matasović, Ranko 1996: »Antički Nevioudunum: etimološka bilješka«, *Folia onomastica Croatica*, 5, str. 85-88.
- McCone, K. 1996: Towards a Relative Chronology of Ancient and Medieval Celtic Sound Change, *Maynooth Studies in Celtic Linguistics*, Maynooth.
- Neroznak, V. P. 1974: »Paleobalkanske i kel'tske onomastičke paralele«, u: V. N. Jarceva (ur.), *Kel'ti i kel'tskie jazyki*, Nauka, Moskva, str. 42-50.
- Šimundić, Mate 1980: »Keltski toponimi na Jadranskom moru«, *Onomastica* 25, str. 99-102.
- Thurneysen, R. 1946: *A Grammar of Old Irish*, DIAS, Dublin.
- Todd, Malcolm 1992: *The Early Germans*, Blackwell, Oxford 1992.

On the onomastic method (with examples from Celtic onomastics)

Summary

In this paper the author discusses the criteria for attributing certain names to Celtic, or other poorly attested, or reconstructed, languages. The clear and unambiguous formulation of such criteria help us in the identification of Celtic onomastic elements. These methodological problems are discussed with respect to the examples of allegedly Celtic toponyms and anthroponyms from the Roman province of Illyricum.